

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	پیشگفتار
	فصل اول: دیه نفس
۱	
۳	موارد ثبوت دیه (مسئله ۲۰۰)
۴	اقسام دیه قتل مسلمان از روی عمد (مسئله ۲۰۱)
	دیه قتل عمد در مدت یک سال پرداخت می شود و جانی در انتخاب هر قسمی از دیه اختیار دارد (مسئله ۲۰۲)
۹	
۱۰	دیه قتل شبه عمد مانند دیه قتل عمد و بر عهده خود جانی است (مسئله ۲۰۳)
۱۴	مدت پرداخت دیه قتل شبه عمد (مسئله ۲۰۴)
۱۵	فرار قاتل در قتل شبه عمد (مسئله ۲۰۵)
۱۶	دیه قتل خطای محض مانند دیه قتل عمد و بر عهده عاقله است (مسئله ۲۰۶)
۱۷	بیان نوع شتری که عاقله باید پردازد در صورتی که انتخابش شتر باشد (مسئله ۲۰۷)
۱۹	در ثبوت دیه قتل خطایی یک مورد استثنا می شود (مسئله ۲۰۸)
۲۱	دیه قتل عمد یا خطا در ماههای حرام (مسئله ۲۰۹)
۲۵	دیه زن مسلمان آزاد نصف دیه مرد است (مسئله ۲۱۰)
۲۶	دیه ولد الزنا (مسئله ۲۱۱)
۲۷	دیه کافر ذمی (مسئله ۲۱۲)
۲۹	در هر جنایتی که از طرف شرع مقدار دیه آن تعیین نشده، ارزش ثابت می شود (مسئله ۲۱۵)
۳۰	در صورتی که حد یا تعزیر موجب قتل شود دیه ثابت نمی شود (مسئله ۲۱۶)
۳۰	ظهور فسق شاهدا بعد از قتل مشهود علیه (مسئله ۲۱۷)
۳۱	حکم برداشته شدن بکارت دختر اجنبی توسط یک مرد (مسئله ۲۱۸)
۳۳	حکم نزدیکی مردی با زن غیر باکره اجنبی از روی اکراه (مسئله ۲۱۹)
۳۵	حکم کسی که همسر را خود تأدیب مشروع بکند و او به واسطه تأدیب بمیرد (مسئله ۲۲۰)
۳۶	حکم کسی که با دستور فردی غده‌ای را در سر وی جراحی می کند و او می میرد (مسئله ۲۲۱)
	حکم کسی که برخی از اعضای بدن شخصی را قطع می کند و او می میرد، خواه به جهت سرایت یا عدم سرایت (مسئله ۲۲۲)
۳۷	

۳۹	فصل دوم: موجبات ضمان
۳۹	حکم قتلی که نه به قصد قتل و نه با فعلی انجام شود که منجر به قتل شود (مسئله ۲۲۳)
۴۰	پزشک ضامن است اگر مریض با درمان به طور مستقیم بمیرد (مسئله ۲۲۴)
۴۱	حکم اتلاف نفس یا اعضاء در اثر غلتیدن غیر دایه روی کودک (مسئله ۲۲۵)
۴۵	حکم اتلاف نفس کودک در اثر غلتیدن دایه روی آن و یا در اثر حرکت او (مسئله ۲۲۶)
۴۷	حکم قتل یکی از زوجین در اثر رابطه جنسی خشونت آمیز یا فشار (مسئله ۲۲۷)
۴۸	حکم کسی که در اثر حمل چیزی روی سر و برخورد با دیگری، صدمه وارد کند (مسئله ۲۲۸)
۵۰	حکم کسی که روی دیگری فریاد بکشد و او از ترس بمیرد (مسئله ۲۲۹)
۵۱	حکم کسی که عمداً صدمه‌ای وارد کند بدون قصد قتل و او اتفاقاً بمیرد (مسئله ۲۳۰)
۵۲	حکم کشته شدن دو نفر آزاد، بالغ و عاقل در اثر تصادم عمدی (مسئله ۲۳۱)
۵۳	حکم مرگ یا معیوب شدن دو اسب در اثر برخورد با هم (مسئله ۲۳۲)
۵۴	حکم مرگ دو کودک سواره در اثر تصادم با هم (مسئله ۲۳۳)
۵۴	حکم مرگ یکی از دو سوار در اثر تصادم (مسئله ۲۳۶)
۵۵	حکم مرگ زن باردار در اثر تصادم با دیگری (مسئله ۲۳۷)
۵۶	حکم مرگ عابر در اثر تیر به طور اتفاقی (مسئله ۲۳۸)
۵۸	ضمان ختنه کننده در صورت قطع حشفه از روی خطا (مسئله ۲۳۹)
۵۸	حکم کسی که از بلندی با اختیار روی دیگری بیفتد و او را بکشد (مسئله ۲۴۰)
۵۹	حکم کسی که بدون اختیار از بلندی روی دیگری بیفتد و او را بکشد (مسئله ۲۴۱)
	ضمان کسی که دیگری را هل دهد و فرد پرت شده آسیب ببیند و حکم مرگ کسی که در
۶۰	اثر اصابت پرت شونده بمیرد (مسئله ۲۴۲)
۶۱	حکم مرگ دختری در اثر افتادن از دوش دیگری (مسئله ۲۴۳)
۶۲	فروع
۶۲	ضمان کسی که دیگری را شبانه از منزلش خارج کرده است (فروع اول)
۶۲	پذیرش سخن دایه در صورتی که ولی بدون بینه او را انکار کند (فروع دوم)
۶۲	ضمان دایه در صورت عدم تحویل کودک توسط زن اجیر شده (فروع سوم)
۶۵	فروع التسیب
۶۵	حکم قتل اجنبی توسط شوهر، زمانی که زن او را وارد خانه کرده است (مسئله ۲۴۴)
۶۶	حکم گذاشتن سنگی در ملک خود یا غیر ملک خود و برخورد دیگری به آن (مسئله ۲۴۵)
	حکم کندن چاه در مسیر عبور مردم برای یک امر دارای مصلحت و مرگ عابر افتاده در چاه
۶۷	(مسئله ۲۴۹)
۶۷	ضمان معلم شنای کودک در صورتی که غرق شدن مستند به فعل او باشد (مسئله ۲۵۰)
۶۸	حکم کسانی که با جماعتی در قتل خطایی مشارکت می‌کنند (مسئله ۲۵۱)

۶۹	ضمان تعمیر کار کشتی در حال حرکت در صورت غرق شدن آن (مسئله ۲۵۲)
۷۰	حکم ضمان انسان یا حیوانی که در اثر ریزش دیوار فوت می کند (مسئله ۲۵۳)
۷۱	حکم ضمان مرگ انسانی در اثر سقوط ناودان یا بالکن (مسئله ۲۵۴)
۷۲	حکم سرایت آتش به ملک دیگری (مسئله ۲۵۵)
۷۳	حکم آسیب فرد در اثر لغزیدن روی پوست میوه (مسئله ۲۵۶)
۷۳	حکم تلف انسان یا حیوان در اثر سقوط ظرفی از روی دیوار (مسئله ۲۵۷)
۷۴	حکم جنایتی که حیوان وحشی رها شده وارد می کند (مسئله ۲۵۸)
۷۶	حکم تخریب مزارع توسط چهارپایان (مسئله ۲۵۹)
۷۷	حکم آسیبی که یک چهارپا به چهارپای دیگر وارد می کند (مسئله ۲۶۰)
۷۸	حکم جنایت وارد شده توسط سگ خانگی (مسئله ۲۶۱)
۷۹	حکم تلف مال توسط گربه خانگی (مسئله ۲۶۲)
۸۰	حکم ضمان آسیب وارد شده با پا یا دست چهارپا (مسئله ۲۶۳)
۸۳	حکم ضمان آسیب وارد شده توسط چهارپایی که متوقف است (مسئله ۲۶۴)
۸۴	حکم ضمان جنایت وارد شده توسط چهارپا در صورتی که دو راکب داشته باشد (مسئله ۲۶۵)
۸۴	حکم ضمان راکبی که در اثر رم کردن حیوان سقوط می کند (مسئله ۲۶۶)
۸۵	حکم ضمان جنایت وارد شده در اثر ترساندن با اسلحه (مسئله ۲۶۸)
۸۶	حکم ضمان آسیبی که به کودک در اثر سقوط از روی چهارپا ایجاد می شود (مسئله ۲۶۹)

فصل سوم: فروع تراحم موجبات

۸۷	حکم ضمان مباشر و مسبب قتل (مسئله ۲۷۰)
۸۷	حکم ضمان کسی که در چاه حفر شده در ملک حفر کننده افتاده است (مسئله ۲۷۱)
۸۹	حکم ضمان قتل در صورت اجتماع دو سبب (مسئله ۲۷۲)
۹۰	حکم ضمان کسی که در چاه حفر شده از روی عدوان افتاده است (مسئله ۲۷۳)
۹۱	حکم ضمان مالی که به دستور دیگری در دریا انداخته می شود (مسئله ۲۷۴)
۹۲	حکم ضمان مالی که با تعهد امرکننده به دریا انداخته می شود (مسئله ۲۷۵)
۹۳	حکم ضمان کسانی که در اثر آویزان شدن یکی از دیگری کشته شده اند (مسئله ۲۷۶)
۹۴	حکم ضمان کسی که با خود دیگری را به تله چاه کشیده و در اثر سقوط او کشته شده است (مسئله ۲۷۷)
۹۶	حکم ضمان کسانی که در اثر کشیدن اولی دومی را و... در چاه کشته شده اند (مسئله ۲۷۸)

فصل چهارم: دیه اعضاء

۹۸	دیه قطع اعضاء و تعریف ارش (مسئله ۲۷۹)
----	---------------------------------------

صفحه	عنوان
۱۰۰	اول: ديه مو - ابروان
۱۰۴	دوم: ديه دو چشم، پلكها و مژگان
۱۰۷	عدم تداخل ديه چشمها و پلكها (مسئله ۲۸۰)
۱۰۸	ديه چشم سالم اعور (يك چشم) (مسئله ۲۸۱)
۱۱۱	ديه چشمی كه به ادعای جانی نابینا بوده است (مسئله ۲۸۲)
۱۱۲	سوم: ديه بینی
۱۱۴	ديه قطع هر سوراخ بینی (مسئله ۲۸۳)
۱۱۵	چهارم: ديه دو گوش
۱۱۶	پنجم: ديه لبها
۱۱۹	ششم: ديه زبان
۱۲۲	تعداد حروف الفبا (مسئله ۲۸۴)
۱۲۳	در ديه قطع بخشی از زبان معيار كه موجب از بين رفتن منفعت آن است (مسئله ۲۸۵)
۱۲۴	در صورت برگشت منفعت زبان (مسئله ۲۸۶)
۱۲۵	هرگاه زبان دو قسمت باشد و يك قسمت آن قطع شود (مسئله ۲۸۷)
۱۲۶	ديه قطع زبان كودك (مسئله ۲۸۸)
۱۲۷	هفتم: ديه دندانها
۱۳۰	انتظار يك سال پس از وارد شدن ضربه به دندان (مسئله ۲۸۹)
۱۳۳	عدم فرق بين كنده شدن دندان از ریشه و شكسته شدن آن (مسئله ۲۹۰)
۱۳۴	انتظار يكساله در مورد كنده شدن دندان كودك (مسئله ۲۹۱)
۱۳۵	پرداخت ارش در كنده شدن دندان كاشته شده (مسئله ۲۹۲)
۱۳۶	هشتم: ديه دو فك
۱۳۷	نهم: ديه دو دست
۱۳۸	حكم قطع دست از مچ و مقداری از ساعد (مسئله ۲۹۳)
۱۳۹	حكم قطع دو دست بر روی ساعد (مسئله ۲۹۴)
۱۴۰	حكم قطع یکی از دو دست اصلی و زايد و مشتبه شدن اصلی با زائد (مسئله ۲۹۵)
۱۴۰	حكم قطع ساعد فاقد كف (مسئله ۲۹۶)
۱۴۱	دهم: ديه انگشتان
۱۴۳	ديه هر انگشت بر اساس سه بند به جز انگشت شست (مسئله ۲۹۷)
۱۴۵	ديه كنده شدن ناخن دست (مسئله ۲۹۸)
۱۴۶	ديه كنده شدن ناخن پا (مسئله ۲۹۹)
۱۴۷	ديه انگشت زايد و قطع عضو شل (مسئله ۳۰۰)
۱۴۸	يازدهم: ديه نخاع

صفحه	عنوان
۱۴۹	دوازدهم: ديه پستان
۱۵۰	دیه نوک پستان (مسئله ۳۰۱)
۱۵۱	سیزدهم: ديه قطع آلت تناسلی مرد
۱۵۲	دیه قطع قسمتی از ختنه گاه (مسئله ۳۰۲)
۱۵۲	دیه قطع قسمتی از ختنه گاه توسط یک نفر و قطع باقیمانده توسط دیگری (مسئله ۳۰۳)
۱۵۲	دیه قطع آلت تناسلی عنین (مسئله ۳۰۴)
۱۵۳	دیه قطع بیضه‌ها (مسئله ۳۰۵)
۱۵۴	چهاردهم: ديه قطع آلت تناسلی زن
۱۵۵	پانزدهم: ديه قطع نشیمن گاه
۱۵۶	شانزدهم: ديه قطع دو پا
۱۵۷	دیه قطع کامل انگشتان پا (مسئله ۳۰۶)
۱۵۷	دیه قطع دو ساق یا دو ران (مسئله ۳۰۷)
۱۵۸	دیه اعضای زن، ذمی (مسئله ۳۰۸)
۱۵۹	تنصیف ديه زن پس از رسیدن به ثلث ديه مرد (مسئله ۳۰۹)

فصل پنجم: ديه شکستن، شکافتن، خرد کردن، نقل کردن، سوراخ کردن، دررفتن دست یا پا و

۱۶۲	جراحات در غیر سر
۱۶۲	دیه شکستن استخوان هر عضو (مسئله ۳۱۰)
۱۶۳	دیه شکستن یا صدمه وارد شدن به کمر (مسئله ۳۱۱)
۱۶۴	دیه شکستن کمر و بهبود یافتن بدون عیب (مسئله ۳۱۲)
۱۶۴	دیه شکستن کمر و شل شدن دو پا (مسئله ۳۱۳)
۱۶۵	دیه شکستن کمر و از بین رفتن قدرت جماع (مسئله ۳۱۴)
۱۶۵	دیه موضعه ستون فقرات و جابه‌جایی استخوان آن (مسئله ۳۱۵)
۱۶۶	دیه شکستن استخوان با بهبودی بدون عیب، شکافتن و موضعه ترقوه (مسئله ۳۱۶)
۱۶۷	دیه شکستن هر یک از دنده‌های محیط بر قلب (مسئله ۳۱۷)
۱۶۷	دیه شکستن هر یک از دنده‌های کنار بازو (مسئله ۳۱۸)
۱۶۸	دیه خرد شدن سینه (مسئله ۳۱۹)
۱۶۹	دیه شکستن استخوان شانه (مسئله ۳۲۰)
۱۶۹	دیه شکستن بازو (مسئله ۳۲۱)
۱۷۰	دیه شکستن ساعد (مسئله ۳۲۲)
۱۷۲	دیه شکستن آرنج (مسئله ۳۲۳)
۱۷۲	دیه شکستن مچهای هر دو دست (مسئله ۳۲۴)

صفحه	عنوان
۱۷۳	دیه شکستن یکی از مچها (مسئله ۳۲۵)
۱۷۴	دیه شکستن کف دست (مسئله ۳۲۶)
۱۷۶	دیه شکستن استخوان انگشت شست دست (مسئله ۳۲۷)
۱۷۷	دیه شکستن هر یک از استخوانهای چهار انگشت دست (مسئله ۳۲۸)
۱۷۸	دیه شکستن بند اول انگشت شست دست (مسئله ۳۲۹)
۱۷۸	دیه شکستن هر مفصلی از انگشتان چهار گانه غیر از شست (مسئله ۳۳۰)
۱۷۹	دیه شکستن بند وسط از چهار انگشت دست (مسئله ۳۳۱)
۱۸۰	دیه شکستن بند بالای هر یک از چهار انگشت دست (مسئله ۳۳۲)
۱۸۱	دیه شکستن لگن (مسئله ۳۳۳)
۱۸۳	دیه شکستن ران (مسئله ۳۳۴)
۱۸۴	دیه شکستن زانو (مسئله ۳۳۵)
۱۸۵	دیه شکستن ساق پا (مسئله ۳۳۶)
۱۸۶	دیه کوفتگی و خرد شدن قوزک دو پا (مسئله ۳۳۷)
۱۸۷	دیه استخوان قدم (مسئله ۳۳۸)
	دیه شکستن استخوان انگشت شست پا، دیه موضعه، سوراخ شدن، ترک برداشتن و
۱۸۸	جابه جایی استخوانهای انگشت شست پا (مسئله ۳۳۹)
۱۹۰	دیه شکستگی بند آخر از چهار انگشت پا غیر از شست (مسئله ۳۴۰)
۱۹۲	دیه نفوذ شیء نوک تیز در بدن (مسئله ۳۴۱)
۱۹۲	دیه زخم هر عضوی که بهبودی نمی یابد (مسئله ۳۴۲)
۱۹۳	جمع بین دیات مقدر اعضا (مسئله ۳۴۳)
۱۹۴	فصل ششم: دیه جنایت بر منافع اعضای بدن
۱۹۴	اول: عقل
۱۹۶	دیه از بین رفتن یا نقصان عقل (مسئله ۳۴۴)
۱۹۶	دیه از بین رفتن عقل در اثر ایجاد زخم در سر (مسئله ۳۴۵)
۱۹۷	دوم: دیه شنوایی
۲۰۰	دیه کاهش شنوایی با ادعای مجنی علیه (مسئله ۳۴۶)
۲۰۲	دیه قطع دو گوش به همراه از بین رفتن شنوایی (مسئله ۳۴۷)
۲۰۳	سوم: دیه بینایی دو چشم
۲۰۶	اختلاف جانی و مجنی علیه در نقصان بینایی (مسئله ۳۴۸)
۲۰۷	اختلاف مجنی علیه با جانی در نقصان بینایی یکی از چشمها (مسئله ۳۴۹)
۲۱۰	آزمایش بینایی چشم (مسئله ۳۵۰)

صفحه	عنوان
۲۱۱	چهارم: ديه بويایی
۲۱۲	ادعای مجنی علیه نسبت به کاهش بويایی (مسئله ۳۵۱)
۲۱۲	بازگشت بويایی بعد از دریافت ديه (مسئله ۳۵۲)
۲۱۳	دیه از بین رفتن بويایی با قطع بينی (مسئله ۳۵۳)
۲۱۴	پنجم: ديه گويایی
۲۱۵	ادعای مجنی علیه نسبت به از بین رفتن گويایی (مسئله ۳۵۴)
۲۱۶	سنگینی زبان در اثر جنایت (مسئله ۳۵۵)
۲۱۶	شرکت دو جانی در از بین رفتن گويایی (مسئله ۳۵۶)
۲۱۶	از بین رفتن گويایی توسط یکی و قطع زبان توسط دیگری (مسئله ۳۵۷)
۲۱۷	ششم: کج شدن گردن
۲۱۸	هفتم: شکستن استخوان نشیمن گاه
۲۱۹	هشتم: بی اختیاری در ادرار
۲۲۰	نهم: ديه از بین رفتن صدا
۲۲۱	دهم: ديه ورم کردن بیضه ها
۲۲۲	یازدهم: ديه از بین رفتن انزال منی
۲۲۴	دوازدهم: ديه لگدمال کردن شکم
۲۲۵	سیزدهم: ديه پاره کردن مثانه بکر
۲۲۶	چهاردهم: ديه افضاء (مسئله ۳۵۸)
۲۲۹	دیه افضاء با اکراه (مسئله ۳۵۹)
۲۳۰	پانزدهم: ديه جمع شدن لبها
۲۳۱	شانزدهم: ديه فلج شدن اعضاء
۲۳۲	دیه شکافتن (شکستن) دندان (مسئله ۳۶۰)
۲۳۳	فصل هفتم: ديه جراحتهای سر و صورت
۲۳۳	اول: ديه خارصه
۲۳۵	دوم: ديه دامیه
۲۳۶	سوم: ديه باضعه
۲۳۷	چهارم: ديه سمحاق
۲۳۸	پنجم: ديه موضحه
۲۳۹	ششم: ديه هاشمه
۲۴۰	هفتم: ديه منقله
۲۴۱	هشتم: ديه مأمومه

۲۴۱	حکم مراتب مختلف زخم مأومومه (مسئله ۳۶۱)
۲۴۲	دیه اتصال دو زخم موضعه به یکدیگر (مسئله ۳۶۲)
۲۴۴	اختلاف در عمق زخم (مسئله ۳۶۳)
۲۴۵	دیه جراحات دو عضو توسط یک نفر (مسئله ۳۶۴)
۲۴۶	حکم تبدیل زخم خفیف به عمیق توسط چند نفر (مسئله ۳۶۵)
۲۴۷	دیه جائفه (مسئله ۳۶۶)
۲۴۹	حکم تبدیل زخم به جائفه (مسئله ۳۶۷)
۲۴۹	دیه مراتب جائفه (مسئله ۳۶۸)
۲۵۰	حکم باز کردن بخیه جائفه (مسئله ۳۶۹)
۲۵۱	حکم وارد شدن نیزه در سینه و خروج از طرف دیگر (مسئله ۳۷۰)
۲۵۳	دیه پاره شدن گوش (مسئله ۳۷۱)
۲۵۴	دیه شکستن بینی (مسئله ۳۷۲)
۲۵۴	دیه شکستن بینی در صورت بهبودی بدون عیب (مسئله ۳۷۳)
۲۵۵	دیه سوراخ شدن بینی (مسئله ۳۷۴)
۲۵۶	دیه شکافتن لب (مسئله ۳۷۵)
۲۵۷	دیه سرخ شدن صورت در اثر ضربه (مسئله ۳۷۶)
۲۵۹	دیه سوراخ شدن گونه (مسئله ۳۷۷)
۲۶۰	یکسان بودن دیه جراحتهای سر و صورت (مسئله ۳۷۸)

۲۶۱	فصل هشتم: دیه حمل
۲۶۱	دیه حمل در حالات مختلف (مسئله ۳۷۹)
۲۶۶	زمان بندی مراتب حمل (مسئله ۳۸۰)
۲۶۹	دیه جنین کافر ذمی (مسئله ۳۸۱)
۲۷۰	دیه جنینهای متعدد (مسئله ۳۸۳)
۲۷۰	سقط جنین قبل از دمیده شدن روح (مسئله ۳۸۴)
۲۷۱	دیه قتل زن باردار به همراه حمل (مسئله ۳۸۵)
۲۷۲	سقط جنین توسط خود زن (مسئله ۳۸۶)
۲۷۳	دیه قطع و جراحتهای اعضای جنین (مسئله ۳۸۷)
۲۷۴	دیه عزل در حال جماع به جهت ترساندن او (مسئله ۳۸۸)
۲۷۶	دیه جنین ناشی از زنا (مسئله ۳۸۹)
۲۷۷	دیه جنین ذمی در صورتی که زن پس از ضربه و قبل از سقط مسلمان شود (مسئله ۳۹۰)
۲۷۸	سقط جنین در اثر جنایت خطایی و اختلاف در دمیده شدن روح (مسئله ۳۹۲)

صفحه	عنوان
۲۷۹	حکم مرگ جنین در اثر ضربه وارد شده به مادر (مسئله ۳۹۳)
۲۸۰	حکم سقط جنین و قطع اعضاء توسط دیگری (مسئله ۳۹۴)
۲۸۲	حکم سقط جنینی که انتساب او به مسلمان و کافر مردد باشد (مسئله ۳۹۵)
۲۸۳	دیه جنایت بر جنین از روی عمد یا شبه عمد یا خطایی (مسئله ۳۹۶)
۲۸۴	دیه جنایت بر میت (مسئله ۳۹۷)
۲۸۷	فصل نهم: جنایت بر حیوان
۲۸۷	جنایت بر حیوان قابل تذکیه (مسئله ۳۹۸)
۲۹۰	جنایت بر حیوان غیر قابل تذکیه (مسئله ۳۹۹)
۲۹۵	فصل دهم: کفاره قتل
۲۹۵	موارد ثبوت کفاره بر قتل مؤمن (مسئله ۴۰۰)
۲۹۷	پرداخت کفاره قتل مؤمن مطلق است (مسئله ۴۰۱)
۲۹۹	حکم پرداخت کفاره در صورت مشارکت چند نفر (مسئله ۴۰۲)
۳۰۰	ثبوت کفاره در صورت عفو یا مصالحه بر دیه (مسئله ۴۰۳)
۳۰۲	عدم وجوب کفاره بر کودک و مجنون (مسئله ۴۰۴)
۳۰۳	فصل یازدهم: عاقله و احکام آن
۳۰۳	مقدمه‌ای از مترجم
۳۰۴	پرسشهایی پیرامون دیه بر عاقله
۳۰۹	تعریف عاقله (مسئله ۴۰۵)
۳۱۲	عدم اعتبار دارا بودن عاقله (مسئله ۴۰۶)
۳۱۲	عدم دخول مردم شهر در عاقله (مسئله ۴۰۷)
۳۱۲	عدم فرق بین ابویی‌ها و ابی‌ها (مسئله ۴۰۸)
۳۱۳	مولا عاقله برده آزاده شده‌اش است (مسئله ۴۰۹)
۳۱۴	حکم کسی که نه خویشاوندی دارد و نه مولی (مسئله ۴۱۰)
۳۱۵	پرداخت دیه توسط عاقله در موضحه و بالاتر (مسئله ۴۱۱)
۳۱۶	دیه جنایت نابینا بر عهده عاقله (مسئله ۴۱۲)
۳۱۷	پرداخت دیه توسط عاقله در طول سه سال (مسئله ۴۱۳)
۳۱۸	پرداخت دیه مقدر زمان دار نیست (مسئله ۴۱۴)
۳۱۹	دیه جنایت کافر ذمی از مال خود (مسئله ۴۱۵)
۳۲۰	در صورت اثبات جنایت با اقرار و صلح عاقله مسئول نیست (مسئله ۴۱۶)
۳۲۱	عاقله فقط دیه جنایت خطایی را می‌پذیرد (مسئله ۴۱۷)
۳۲۱	عدم مسئولیت عاقله در خودزدنی و خودکشی (مسئله ۴۱۸)

صفحه	عنوان
۳۲۲	موارد ثبوت دیه از بیت‌المال (مسئله ۴۲۰)
۳۲۵	سقوط دیه از عاقله در صورت فوت (مسئله ۴۲۱)
۳۲۶	کیفیت تقسیم دیه بر عاقله (مسئله ۴۲۲)
۳۲۷	در عاقله خویشان نزدیک و دور یکسان است (مسئله ۴۲۳)
۳۲۷	سقوط دیه از عاقله ناتوان (مسئله ۴۲۴)
۳۲۸	حکم غیبت برخی از عاقله (مسئله ۴۲۵)
۳۲۸	بیان ابتدای مهلت پرداخت دیه (مسئله ۴۲۶)
۳۲۸	حکم شک در عاقله بودن فرد (مسئله ۴۲۷)
۳۲۹	قتل عمد از موانع ارث از دیه (مسئله ۴۲۸)
۳۳۱	حکم جنایت خطایی ذمی بر مسلمانان و عکس آن (مسئله ۴۳۰)
۳۳۲	حکم جنایت کودک بر شخصی و فوت او بعد از بلوغ (مسئله ۴۳۱)
۳۳۳	فهرست توضیحی اصطلاحات
۳۳۵	فهرست منابع

پیشگفتار

خدای را سپاس می‌گویم این بنده را توفیق عنایت فرمود تا ترجمه و شرح مبحث «دیات» از کتاب *مبانی تکملة المنهاج** استاد الفقهاء، آیت‌الله العظمی خویی - اعلی الله مقامه الشریف - را نیز به پایان برسانم و مانند مبحث «قصاص» علاوه بر ترجمه متن و مبانی مذکور در پاورقیها در مواردی آراء مؤلف محترم (ره) را تبیین کنم و احیاناً مطالب تکمیلی با روش استدلالی فقهی بدانها بیفزایم که با علامت «*» و یا «۱» در پاورقیها مشخص شده است.

اینجانب در کتاب *قواعد فقه ۱* که از سوی سازمان سمت انتشار یافته در ذیل قاعده «اتلاف و تسبیب در نفوس ۲» درباره دیه و اقسام آن و قاعده «عاقله» درباره وجوب دیه بر عاقله به تفصیل بحث کرده‌ام و خلاصه برخی از مباحث را در پاورقیهای این کتاب آورده‌ام.** به دو نمونه از آن مباحث که در محافل علمی حقوقی بیش از دیگر مباحث مطرح است به اجمال اشاره می‌کنم:

در مورد دیه نفس این سؤال مطرح است که از گونه‌های شش گانه (شتر، گاو، گوسفند، حله، دینار و درهم) کدام اصل و کدام بدل است؟ با بررسی روایات به نظر می‌رسد از زمان پیامبر اکرم - صلی الله علیه و آله - و تا مدتی پس از آن حضرت پرداخت دیه از جنس شتر بوده است و اگر در مواردی هم می‌خواستند از جنس درهم و دینار پرداخت کنند، قیمت روز را ملاک قرار می‌دادند و در زمان خلیفه دوم و حضرت علی - علیه السلام - هم درهم و دینار به عنوان معادل صد شتر محاسبه و پرداخت می‌شد. اما در مورد جایگزینی گاو و یا گوسفند هم عدد موضوعیت نداشته بلکه ملاک ارزش مالی آنها

---

* درباره ویژگیهای این کتاب و مؤلف محترم و ابتکارات معظم له در مقدمه کتاب ترجمه و تعلیق بر *مبانی تکملة المنهاج*، مبحث «قصاص» مطالبی بیان شده است.

** صفحات ۱، ۲، ۶-۸ و ۲۴۸-۲۷۱.

بوده است؛ بنابراین جانی می‌توانست به جای هزار گوسفند پانصد گوسفند که از حیث قیمت با صد شتر برابری می‌کرد، بپردازد. بنابراین، مبنای نحوه محاسبه و پرداخت دیه در عصر حاضر چنین خواهد بود که جانی صد شتر و یا معادل قیمت آن را به عنوان دیه می‌پردازد؛ در حالی که بنا بر نظر فقهای که هر شش مورد را اصل می‌دانند جانی مخیر است هر یک از آنها را برگزیند. این امر در زمان حاضر با اختلاف ارزش اقسام شش‌گانه موجب مغایرت قابل توجه در قیمت آنها شده است.

اما در مورد وجوب دیه بر عاقله این سؤال مطرح است که آیا این قاعده با اصل شخصی بودن جرم و مجازات منافات دارد یا نه؟ به نظر می‌رسد که هیچ‌گونه منافاتی بین آن دو وجود ندارد؛ زیرا، عاقله در پرداخت دیه مانند ضامن است در باب اموال که خود بر دو قسم ضامن عقدی و ضامن قهری (مسئولیت مدنی) منقسم است. بر این اساس عاقله نیز می‌تواند عقدی (ضامن جریره) و قهری (عصبه و وارثان جانی) باشد. در قسم دوم از عاقله بین پرداخت دیه جنایات خطائی و ارث ملازمه وجود دارد؛ مانند جبهه که به پسر بزرگ مورث در قبال انجام برخی از واجبات فوت شده از میت می‌رسد. به نظر اینجانب بهترین جواب آن است که بگوییم عاقله یک نوع ضامن جریره است همان‌طوری که ضامن جریره یک نوع عاقله به شمار می‌رود و در زمان حاضر نیز پرداخت دیه توسط عاقله امکان‌پذیر و قابل اجراست؛ البته با شروط و ملاکاتی که در ذیل قاعده «عاقله» بیان شده است.*

در پایان این پیشگفتار وظیفه خود می‌دانم از همه دست‌اندرکاران سازمان خدمتگزار سمت - به ویژه سرکار خانم عذرا قبله‌ای - که مانند دیگر آثار بنده زحمت ویرایش دقیق آن را بر عهده داشته‌اند و این زحمات به جهت بیماری اینجانب و عدم امکان مراجعه مستقیم به منابع مضاعف شده است، تشکر کنم و از خداوند منان خیر دنیا و آخرت برایشان مسئلت نمایم و به روح پرفتوح استاد بزرگوارم، آیت‌الله العظمی خویی (ره) درود بفرستم. والسلام علی من اتبع الهدی.

خلیل قبله‌ای خویی

۱۳۹۴

---

* رک: قواعد فقه ۱، ص ۲۶۲-۲۶۴.